

Kimlaya o.fl. gegn Rússlandi

Dómur frá 1. október 2009

Mál nr. 76836/01 og 32782/03

9. gr. Hugsana-, samvisku- og trúfrelsi

11. gr. Funda- og félagafrelsi

Skráð trúfélög. Skilyrði skráningar.

1. Málsatvik

Kærendur eru þrír, Yevgeniy Kimlya, formaður Vísindakirkjunnar í Surgut í Rússlandi, fæddur árið 1977 og búsettur í Surgut, Vísindakirkjan í Nizhnekamsk í Rússlandi og einn stofnenda hennar, Aidar Sultanow, fæddur árið 1965 og búsettur í Nizhnekamsk.

Vísindakirkjan í Surgut var upphaflega skráð sem frjáls félagasamtök árið 1994. Síðar voru samtökin leyst upp á þeim forsendum að starfsemin, sem þar færi fram, væri í raun trúarlegs eðlis. Beiðnum kirkjunnar um skráningu sem frjálsra félagasamtaka var hafnað í júlí og október árið 1999 með vísan til sömu raka og árið 1994. Í ágúst árið 2000 leituðu stofnendur kirkjunnar, þar á meðal Yevgeniy Kimlya, til dómsmálaráðuneytisins og fóru þess á leit að kirkjan yrði skráð sem staðbundið trúfélag. Vísindakirkjan í Nizhnekamsk var upphaflega stofnuð árið 1998 og þá sem óskráð trúfélag (e. religious group). Í desember árið 1999 leitaðist kirkjan eftir því að vera skráð sem staðbundið trúfélag. Líkt og beiðni kirkjunnar í Surgut var beiðni um skráningu hafnað.

Í kjölfar málsmeðferðar, bæði innan stjórnarsýslunnar og fyrir dómstólum, voru framangreindar ákvarðanir um synjun skráningar kirknanna sem trúfélög staðfestar af hæstarétti landsins. Það var gert með vísan til ákvæða í lögum um trúarbrögð þar sem sagði að skráning sem staðbundið trúfélag yrði eingöngu veitt þeim trúfélögum sem sýnt gætu fram á að þau hefðu annaðhvort starfað á tilteknu svæði í Rússlandi í 15 ár að lágmarki eða að þau tengdust trúfélagi sem væri miðstýrt á landsvísi. Samkvæmt lögnum telst óskráð trúfélag ekki vera sjálfstæður lögaðili. Þannig getur það hvorki átt né leigt fasteignir, ekki átt bankareikning, eða ráðið til sín starfsmenn, né heldur haldið upp kröfum fyrir hagsmuni safnaðarins. Lagaleg staða slíkra trúfélaga kemur jafnframt í veg fyrir að þau geti starfrækt starfsemi sína, svo sem rekstur á aðstöðu til að rækja trú og halda guðspjónustur fyrir almenning, og standa fyrir útgáfu og fræðslu.

2. Meðferð málsins hjá Mannréttindadómstólnum

Kæran

Kærendur héldu því fram að synjun rússneskra yfirvalda bryti í bága við rétt þeirra samkvæmt 9. og 11. gr. sáttmálans, annaðhvort einum og sér eða með hliðsjón af 14. gr. hans.

Niðurstaða

Um 9. gr.: Dómstóllinn vísaði til þess að ekki væri samstaða í aðildarríkjum sáttmálans um það hvort telja ætti vísindatrú (e. scientology) til eiginlegra trúarbragða. Í ljósi þessarar óeiningar innan Evrópu og að teknu tilliti til stöðu dómstólsins gagnvart aðildarríkjunum ákvað dómstóllinn, við mat á beitingu 9. gr., að skoða málið frá sjónarmiði innlendra stjórnvalda. Dómstóllinn mat það svo að 9. gr. ætti við með vísan til þess að rússnesk stjórnvöld litu á starfsemi vísindakirknanna í Surgut og Nizhnekamsk sem trúarlegs eðlis. Það var jafnframt mat dómstólsins að meta yrði meint brot með hliðsjón af 11. gr. sáttmálans og þá með vísan til þess að venjubundið væri að trúarleg samfélög störfuðu í skipulögðum einingum og að mál þetta varðaði ætlaða takmörkun á rétti manna til að koma saman með trúfélögum sínum. Hann vísaði sérstaklega til þess að ákvæðinu væri ætlað að vernda félagafrelsi borgaranna gegn óréttmætum takmörkunum ríkisvaldsins.

Með vísan til þess að óskráð trúfélög skorti lagalegu stöðu og þeirra takmörkuðu réttinda, sem þau nyttu á grundvelli laganna um trúarbrögð var það mat dómstólsins að lögin veittu meðlimum slíkra félaga ekki raunverulegan rétt til að njóta trú- og félagafrelsis. Af þeim sökum hefði réttur kærenda samkvæmt 9. gr. sáttmálans, sbr. 11. gr. hans, verið takmarkaður. Um slíka takmörkun hefði verið

kveðið á um í lögum, þ.e. rússneskum lögum um trúarbrögð. Með slíkri takmörkun væri stefnt að lögmætu markmiði, þ.e. að vernda allsherjarreglu.

Dómstóllinn vísaði hins vegar til þess að ekki hefði verið sýnt fram á að kærendur, hvort heldur sem einstaklingar eða sem trúfélög, hefðu tekið þátt í eða ætluðu sér að taka þátt í ólögmætum athöfnum eða að þeir ætluðu sér að gera nokkuð annað en rækja trú sína með guðsþjónustu, boðun, breytni og helgihaldi. Þannig hefði í raun ekkert skort á að tilgangur þeirra væri trúarlegs eðlis. Þeim hefði hins vegar verið synjað um skráningu nánast sjálfkrafa með vísan til 15 ára reglunnar í lögnum um trúarbrögð. Synjunin hefði því verið byggð á kröfum formlegs eðlis án þess að tekið væri tillit til starfseminnar sem slíkrar. Að auki hefði 15 ára reglan áhrif á starfsemi trúarlegra samfélaga á grunnstigum sem gætu hvorki sýnt fram á staðfestu sína á tilteknu svæði né tengsl sín við miðstýrt trúfélag á landsvísi. Þannig hefði reglan eingöngu áhrif á rétt nýstofnaðra óskráðra trúfélaga, á borð við þau sem iðkuðu vísindatrú, sem væru ekki hluti stigskiptrar kirkjueiningar. Það var mat dómstólsins að stjórnvöld hefðu ekki getað fært fram rök sem réttlættu slíka mismunun.

Það var því einróma niðurstaða dómstólsins að takmörkun trú- og félagafrelsis kærenda hefði ekki verið nauðsynleg í lýðræðislegu samfélagi. Þannig hefði verið brotið í bága við 9. gr. sáttmálans með hliðsjón af 11. gr. hans. Það var einróma mat dómstólsins að ekki væri þörf á að skoða sérstaklega meint brot með hliðsjón af 10. og 14. gr. sáttmálans þar sem litið hefði verið til allra sjónarmiða og raka kærenda við framangreint mat á broti á 9. og 11. gr.

Kærendum, Yevgeniy Kimlya og Aidar Sulanov, voru hvorum um sig með vísan til 41. gr. sáttmálans dæmdar 5.000 evrur í miskabætur. Að því er varðaði þriðja kærandi, Vísindakirkjuna í Nizhnekamsk, taldi dómstóllinn niðurstöðu málsins fela í sér fullnægjandi bætur. Sameiginlega voru svo kærendunum þremur dæmdar 10.000 evrur í málskostnað.